

ZAPISNIK

sa Osme sjednice Ženskog parlamenta, održane 7. marta 2018. godine

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore organizovao je Osmo zasjedanje Ženskog parlamenta u cilju promovisanja ženskih ljudskih prava u Crnoj Gori.

Sjednica je počela u 11 sati.

Članovi i predstavnici/e Vlade Crne Gore odgovarali su na pitanja predstavnica ženskih grupa parlamentarnih partija, kao i predstavnica civilnog društva.

Sjednici je predsjedavala Nada Drobnjak, predsjednica Odbora.

Sjednici su prisustvovali:

- članice Odbora: mr Branka Tanasijević, Maja Bakrač i Sanja Pavićević;
- predstavnice ženskih grupa parlamentarnih partija: Sanja Vojinović, Milena Orlandić, Rajka Vukčević, Silvana Radonjić, Saška Brajović, Dijana Dizdar, Jovana Draganić, Nada Dubljević, Lidija Moračanin i Aleksandra Marković (DPS); Snežana Burzan, Radojka Koprivica, Jelena Vučeraković i Ivana Brajović (SD); Nermina Bašić Škrijelj, Indira Međedović, Elvira Redžematović (BS); Ivana Bokan i Anja Adamović (LPCG); Veneranda Gjonaj (FORCA); Jasmina Hasa (DUA); Željka Savković (Radnička partija); Nataša Jevrić (NOVA); Valentina Vešović (PzP) i Mirjana Jančevska (DNP); Ljiljana Veljić (HGI);
- predstavnice nevladinih organizacija: Aida Petrović, Cmogorski Ženski Lobi; Branka Vlahović, SPES; Aleksandra Nenezić, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Nikšić; Fana Delija, Centar za romske inicijative, Nikšić; Zvezdana Oluić, Unija poslodavaca Crne Gore; Ivana Čabarkapa i Biljana Lončar, Ženski fudbalski klub „Breznica“, Pljevlja; Olja Stojanović, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Berane; Ljubica Kostić Bukarica, Asocijacija poslovnih žena i Marina Perković, „Zdrava – Dona Montenegrina“ .
- predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović;
- poslanice: Ana Nikolić, Jovanka Laličić, Marija Čatović, Daliborka Pejović, doc.dr Branka Bošnjak, dr Ljiljana Đurašković, dr Vera Bulatović i Marina Jočić;
- predsjednik Kluba poslanika BS, Koalicija „Albanci odlučno“ i HGI - Ervin Ibrahimović;
- predsjednica Zakonodavnog odbora Marta Šćepanović;
- predsjednik Odbora za bezbjednost i odbranu Obrad Stanišić;
- predsjednik Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu Željko Aprcović;
- predsjednik Odbora za evropske integracije Adrijan Vuksanović;
- predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje Suad Numanović;
- generalni sekretar Skupštine Aleksandar Jovićević;
- zamjenik/ca generalnog sekretara Skupštine Mersudin Gredić i Marija Mirjačić;
- pomoćnica generalnog sekretara Skupštine Nataša Komnenić;
- gosti: zaštitnik ljudskih prava i sloboda Šučko Baković; zamjenik zaštitnika ljudskih prava i sloboda Siniša Bjeković; članica Grupe eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) Vesna Ratković; savjetnica Predsjednika Crne Gore Sonja Tomović Šundić; sekretarka Ministarstva nauke Smiljana Prelević; načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Biljana Pejović; viši policijski inspektor I klase Dušan Baković; viši policijski inspektor I klase Nebojša Mrvaljević; rodna savjetnica na strateškom nivou u Vojsci Crne Gore Sanja Pejović; savjetnica ministarke bez portfelja, Bojana Ralević; šefica Kabineta ministra za ljudska i manjinska prava Sanja Žugić i savjetnica u Kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima Sanja Perišić Bigović
- predsjednica Skupštine opštine Šavnik Nadežda Kotlica; predsjednica Skupštine Prijestonice Cetinje Maja Četković, potpredsjednica Opštine Nikšić Sonja Nikčević, potpredsjednica Opštine Ulcinj Hadixhe Gjoni;
- rektorica za nastavu na Univerzitetu Crne Gore prof.dr Đurđica Perović;

- koordinatorke za pitanja rodne ravnopravnosti: Biljana Dulović, Ministarstvo unutrašnjih poslova; Radmila Đakonović, Ministarstvo odbrane; Marijeta Barjaktarović, Ministarstvo nauke; Tanja Janković, Senka Klikovac, Ministarstvo zdravlja; Tatjana Anđelić, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava; Tatjana Miranović, Ministarstvo javne uprave; Ana Šebek, Ministarstvo ekonomije; Ljulja Đonaj, Uprava policije; Edina Serhatlić, Glavni grad Podgorica; Stanislava Bošković, Skupština opštine Danilovgrad; Branka Grubor Božović, Skupština opštine Herceg Novi; Almasa Rizvanović, Skupština opštine Bijelo Polje; Mira Topović, Opština Pljevlja; Snežana Stevović Janković, Opština Kotor i Ljiljana Jovanović, Univerzitet Crne Gore;
- ambasadorica Sjedinjenih Američkih Država Margaret Ann Uehara, ambasadorica Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske; ambasadorica Francuske Christine Toudic Gaborit, ambasador Republike Hrvatske Veselko Grubišić, ambasador Države Palestine Rabii Al Hantouli, konzul Diplomatske Misije Republike Azerbejdžan Orhan Alijev, otpravnica poslova Ambasade Poljske Anna Kasprzak, opunomoćena ministarka u Ambasadi Republike Slovenije Stanka Štrukelj, otpravnica poslova u Ambasadi Republike Makedonije Suhena Kjerimi Balliu, prva sekretarka Ambasade Savezne Republike Njemačke Ursula Rommersklrchen, saradnica za kulturu u Ambasadi Savezne Republike Njemačke Andrijana Đonović, prva sekretarka Ambasade BiH Ornela Čule; šefica Misije OSCE u Crnoj Gori Maryse Daviet, šefica Kancelarije UNHCR Roberta Montevecchi; šef predstavništva UNICEF-a Osama Makavi Kogali i rezidentna predstavnica Programa UN za razvoj Fiona Mccluney.

Sjednicu je otvorio Ivan Brajović, predsjednik Skupštine Crne Gore.

Predsjednik Brajović u uvodnom izlaganju istakao je da kao predsjednik Skupštine ima privilegiju da direktno doprinosi, zajedno sa ostalim poslanicima, stvaranju zakonskih pretpostavki kojima se na dugoročno održiv način brine o ljudskim pravima, među kojima prava žena zauzimaju istaknuto mjesto.

On je ocijenio da je posljednjim izmjenama izbornog zakona osigurana mogućnost da se učešće žena u zakonodavnoj vlasti poveća, uključujući i normu po kojoj odbornicu i poslanicu koja podnese ostavku, isključivo mijenja sljedeća kandidatkinja sa izborne liste. Brajović je takođe podsjetio da u radu ovog saziva Skupštine Crne Gore učestvuje 19 poslanica, što je 23,45% ukupnog broja i predstavlja značajan pomak u odnosu na sastav prethodnog saziva gdje je bilo samo 14 poslanica.

Predsjednik Brajović je izrazio očekivanje da će i ostali segmenti vlasti i civilni sektor pružiti iskreni i puni doprinos emancipaciji društvene zajednice kroz unaprjeđenje ženskih prava, kao što su vidljivi naponi koje ulaže Skupština Crne Gore na tom planu i zaključio da postoji prostor za dalje djelovanje i razvijanje svijesti o potrebi da žene budu zastupljenije na mjestima odlučivanja i moći, zaštićenije kada je u pitanju nasilje, ekonomski samostalnije, kao i da budu nosioci jednakih prava po pitanjima imovine, nasljeđa i drugog.

Predsjednica Odbora Nada Drobnyak u uvodnom obraćanju učesnicima/ma "Ženskog parlamenta" naglasila je da je 8. mart važan u istoriji razvoja cjelokupnog društva, jer se toga dana slave ekonomska, politička i društvena dostignuća žena. Konstatujući da je globalno društvo i dalje tradicionalno u kome se žene svakog dana bore za bolji položaj, da je tako i u Crnoj Gori i da je potrebno još mnogo toga uraditi da bi mogli govoriti o stvarnoj ravnopravnosti žena i muškaraca, saopštila je da danas kada govorimo o dostignućima, ali i izazovima na putu ostvarivanja ženskih ljudskih prava, moramo se zahvaliti našim pretkinjama na njihovom zalaganju i njihovim dostignućima. Na nama je da nastavimo tim putem kako bi naše nasljednice imale bolji osnov za razvoj i angažman. Zato je važan 8. mart da bi se prisjetile pretkinja o kojima u zvaničnim istorijama i nema baš puno, da bi konstatovale dostignuća i postavile nove ciljeve, da bi govorile o pravima ranjivih jer ih prepoznajemo, da bi govorile o daljoj potrebi političkog i ekonomskog osnaživanja žena, da bi podigle glas protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, da bi progovorile o selektivnim abortusima u Crnoj Gori, o ranim ugovorenim brakovima, da bi ukazale na podrazumijevani neplaćeni rad žena u porodici, da bi mijenjale kulturni kontekst u kome je patrijarhat još uvijek jak, da bi promovisale žensko znanje i umijeće, da bi pokazale da politički promišljamo, da bi učestvovala u procesima, da bi preuzele dio odgovornosti za održivi razvoj.

Predsjednica Odbora poručila je da 8. martu treba vratiti suštinu, da se slavi borba žena za ravnopravnost, što je i cilj održavanja "Ženskog parlamenta".

U nastavku zasijedanja prisutnima se obratio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković. Saopštio je da je postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena nezavršeni posao našeg vremena i najveći izazov ljudskih prava u današnjem svijetu i da u Crnoj Gori ima određenih rezultata u promociji vrijednosti rodne ravnopravnosti, ali da ipak moramo ukazati da se žene u crnogorskom društvu još uvijek suočavaju sa značajnim problemima u različitim sferama privatnog i javnog života. Evidentno je da se osim djelimično u pravosuđu rodni balans, odnosno ravnopravnost polova još uvijek može smatrati problematičnim u mnogim oblastima kao što su političko djelovanje, administrativno rukovođenje, obrazovanje na najvišem nivou itd. Ukazao je na žene koje su pripadnice ranjivih kategorija, kao što su osobe s invaliditetom, starije osobe, žene u stanju socijalne potrebe, žene slabog imovnog stanja, Romkinje, pripadnice LGBT populacije, samohrane majke žrtve nasilja, kao i žene iz seoskih područja. Naglasio je problem nasilja nad ženama, iznoseći zvanične podatke koji ilustruju stanje u ovoj oblasti i apelovao na sve nadležne subjekte zadužene za sprovođenje zakona da se više bave prevencijom, jer kazne ne mogu biti jedini odvratajući element kako bi se suzbilo nasilje. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda pozvao je sve žene da prijavljuju nasilje i sva druga moguća kršenja njihovih ženskih i ljudskih prava.

Nakon uvodnih izlaganja članovi/ce Vlade Crne Gore odgovarali/le su na pitanja predstavnica ženskih asocijacija parlamentarnih partija i civilnog društva. Dostavljeno je 16 pitanja:

- 8 pitanja predstavnica ženskih grupa parlamentarnih partija (DPS-2; SD-1; Bošnjačka stranka-1; LPCG-1, FORCA -1, DUA -1, DF - 1);

- 6 pitanja predstavnica NVO i to: SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Nikšić (1), Crnogorski ženski lobi (1), Centar za romske inicijative, Nikšić (1), NVO »SPES« (1), Ženski fudbalski klub »Breznica« (1), Unija poslodavaca (1).

- 2 pitanja koordinatorki za rodnu ravnopravnost, i to: koordinatorka za rodnu ravnopravnost Glavni grad Podgorica (1) i koordinatorka za rodnu ravnopravnost u SO Danilovgrad (1).

Pitanja su postavljena: ministru pravde (3), ministru unutrašnjih poslova (1), ministru finansija (1), ministru prosvjete (1), ministarki ekonomije (2), ministru održivog razvoja i turizma (1), ministru zdravlja (1), ministru za ljudska i manjinska prava (1), ministru rada i socijalnog staranja (3), ministru sporta (1) i ministarki javne uprave (1).

Vrijeme za postavljanje pitanja iznosilo je pet minuta. Članovi/ce i predstavnici/e Vlade odgovarali su na pitanja usmeno, u trajanju do pet minuta.

Pitanja su postavile:

Ministru unutrašnjih poslova

AIDA PETROVIĆ, Crnogorski Ženski Lobi, Podgorica

»Poštovani ministre Nuhodžiću,

Nacionalno sklonište za žrtve trgovine ljudima kao jedini servis takvoga tipa u Crnoj Gori postoji već 14 godina. Imajući u vidu da se radi o Nacionalnom skloništu država još uvijek nije uspjela da obezbijedi sopstveni adekvatan i u potpunosti funkcionalan prostor koji bi odgovarao svim domaćim i međunarodnim standardima i nebi bio rentiran skoro deceniju ipo. Od sredine prošle 2017. godine Nacionalno sklonište za žrtve trgovine ljudima kao i SOS linija za antitrafiking su pod ingerenciju Ministarstva unutrašnjih poslova, pa me interesuje da li ćete Vi sa Vašim saradnima/ama preduzeti u narednom periodu radnje kako Nacionalno sklonište nebi više bilo »podstanar« u sopstvenoj državi?

Obrazloženje

Međunarodna misija za migracije (IOM) u saradnji sa Vladom Crne Gore 2004. godine započinje i finansijski podržava projekat Sklonište za žrtve trafikinga, koje 2006. godine, Vlada CG u potpunosti preuzima pod svoju ingerenciju. Na javnom konkursu koji je 2004. raspisao IOM sa domaćim i

međunarodnim partnerima na projektu za odabir ženske organizacije iz civilnog sektora koja će raditi sa žrtvama, Crnogorski ženski lobi dobija najveći broj bodova od svih prispjelih prijavi i započinje rad sa žrtvama i partnerstvo na projektu sa Vladom CG odnosno Generalnim sekretarijatom Vlade Crne Gore od 2006.godine.

Svih ovih godina realizacije projekta Skloništa za žrtve trgovine ljudima kao i SOS linija za antitrafiking (od 2009.god.) realizuju se u objektima za koje država izdvaja mjesečnu rentu.

Kao aktivistkinje organizacije koja je na oba projekta u partnerstvu sa državom pokrenule smo prije 4 god. Inicijativu za dodjelom prostora, objekta iz sopstvenih državnih resursa u kojima bi oba projekta funkcionisala a novac izdvajan za rentu mogao bi biti upotrijebljen u druge namjene u cilju pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima. Nakon obavljenih sastanaka sa predstavnicima/ama Ministarstva odbrane i Ministarstva finansija u čijoj nadležnosti su mnogi objekti koji bi se mogli privesti namjeni i obrazloženje problema, kao aktivistkinje CŽL-a dobile smo odgovor da nam stoje na raspolaganju za odabir 2 objekta koja treba privesti namjeni za Sklonište. Ministre Nuhodžiću, dalje od toga mi nismo mogle ništa više preduzeti jer je to bilo u nadležnosti institucija koje su o tome odlučivale i nisu prihvatile ponuđene objekte za projekte Skloništa za žrtve trafikinga i SOS linije za antitrafiking, pa se rentiranje za objekat nastavilo. Smatram da se ni tada a ni kasnije iz neznam kojih razloga nije postupilo u duhu »dobrog domaćina« zarad sopstene projektne uštede sredstava i stvaranja adekvatnog i funkcionalno opremljenog prostora za boravak žrtava u procesu oporavka i pomoći. Činjenica da Sklonište i SOS telefon ne funkcionišu ni poslije 14 godina u sopstvenom prostoru već rentiranom posebno zabrinjava ako se uzme u obzir da je trebalo i do sada po svim međunarodnim standardima izdvojiti i opremiti u okviru samog Skloništa posebne prostorne jedinice za boravak žena, djece, muškaraca žrtava trgovine ljudima. Osim otvaranja novih skloništa i kriznih centara za žene i djecu žrtava nasilja i nasilja u porodici, Istanbulska konvencija koju je Crna Gora potpisala, predviđa i poboljšanje kapaciteta i uslova u sadašnjim postojećim objektima takvoga tipa čemu ćete vjerujem adekvatno odgovoriti u narednom periodu skupa sa Vašim timom saradnica/ka kada je u pitanju sada Nacionalno sklonište za žrtve trgovine ljudima.«

Odgovor na pitanje dao je Mevludin Nuhodžić, ministar unutrašnjih poslova:

“Nadležne crnogorske institucije su prethodnih više od deceniju, u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima zaštite žrtava trgovine ljudima, kao i međunarodnim obavezama, ulagale i ulažu značajne napore u razvijanju i unaprjeđivanju efikasnih instrumenata zaštite žrtava trgovine ljudima, kako bi se žrtvama pružila sva neophodna pomoć i zaštita.

O ovome najbolje svjedoči podatak da su u svim identifikovanim slučajevima trgovine ljudima, žrtve u skloništu imale svu neophodnu pomoć i zaštitu, počevši od bezbjedonosne, psihološke, pravne i svake druge.

U odnosu na Vaše interesovanje kada će se obezbijediti objekat za potrebe Skloništa koji bi bio u vlasništvu države, smatram da je pitanje na mjestu kada je riječ o racionalizaciji troškova, međutim kada je u pitanju briga o samim žrtvama, želim da naglasim, a vjerujem da ćete i Vi to potvrditi kao naš partner na ovom projektu, da je sve ove godine od kada postoji Nacionalno sklonište za žrtve trgovine ljudima, Vlada Crne Gore u potpunosti finansirala sve ono što je bilo neophodno za kompletnu brigu o žrtvama i nesmetanu funkcionalnost samog Skloništa.

Ministarstvo unutrašnjih poslova će, u narednom period, zajedno sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Upravom za imovinu, a u skladu sa strateškim prioritetima nacionalne politike borbe protiv trgovine ljudima i važećim podzakonskim aktima, nastojati da iznađe najbolji i održivi model funkcionisanja ovog oblika zaštite žrtava trgovine ljudima.”

Ministru sporta

IVANA ČABARKAPA, Ženski fudbalski klub “Breznica”, Pljevlja :

“Poštovani, naš klub je muški i ženski fudbalski koji broji preko 300 članova od kojih je preko 100 djevojaka koje su prvakinje Crne Gore u ženskom fudbalu i izgraju UEFA ligu šampiona za žene. Najbolji smo sportski kolektiv u Pljevljima za 2016 i 2017 godinu i imamo veliku podršku i pomoć od Ministarstva sporta, FSCG, Američke Ambasade u Crnoj Gori, Opštine Pljevlja i mnogih međunarodnih i nevladinih

organizacija u našoj državi i regionu. Na gradskom stadionu smo dobili jednu svlačionicu od 40 kvadrata koju plaćamo i koju koristi nas preko 300 članova.

Pitamo Vas možete li da nam pomognete da dobijemo zemljište na korišćenje u Pljevljima gdje bi uradili fudbalski teren i svlačionice za našu ekipu uz pomoć Ministarstva sporta i FSCG i brojnih donatora koji nas podržavaju i tako nastavili da postizemo dobre rezultate i da budemo ravnopravni sa ostalim klubovima u našem gradu a nama djevojkama bi sve bilo lakše i bolje i postizali bi još bolje rezultate.“

Odgovor na pitanje dao je Nikola Janović, ministar sporta:

„Ministarstvo sporta, kao resor nadležan za oblast sporta, politikama i aktivnostima koje sprovodi nastoji da obezbijedi dostupnost sporta svima, kao i uključivanje što većeg broja pojedinaca u različite sportsko-rekreativne aktivnosti. U tom kontekstu, raduju nas podaci koje je u jednom dijelu pitanja naveo FK „Breznica“, a koji se odnose na sve veće uključivanje žena u sport.

Konkretno, kroz programske aktivnosti FK „Breznica“ koje su bile predmet razmatranja, u kontekstu podrške koju Ministarstvo realizuje putem godišnjeg konkursa, svjedoci smo da Vaš klub u kontinuitetu doprinosi popularizaciji i unaprijeđenju ženskog fudbala, što se potvrđuje i kroz rezultate koje ovaj klub postiže kako na državnom, tako i na međunarodnom nivou. U prilog navedenom govori i to da je FK „Breznica“ državni prvak u ženskom fudbalu, kao i učesnik UEFA Lige šampiona za žene.

Napore FK „Breznica“ u kontekstu unaprijeđenja sportske oblasti, prepoznalo je i vrjednovalo Ministarstvo sporta, kroz svoje redovne oblike podrške sportskim organizacijama, putem konkursa za raspodjelu sredstava sportskim subjektima u 2017. i 2018. godini. Osim navedenog, koristim priliku da istaknem da smo posebno podržali aktivnosti FK „Breznica“, kada je pomenuti klub bio domaćin kvalifikacija UEFA Lige šampiona za žene, održanim u periodu od 21-29.08.2017. godine. Svjesni činjenice da razvoj sporta i ostvarivanja zapaženih rezultata nije moguće bez postojanja odgovarajućih infrastrukturnih uslova, Ministarstvo sporta je od osnivanja posvećeno unaprijeđenju sportske infrastrukture. U tom kontekstu, a u saradnji sa lokalnim samoupravama, u kontinuitetu vršimo analizu stanja i potreba u ovoj oblasti. Za samo godinu dana postojanja, Ministarstvo je iz svojih, i putem donatorskih sredstava investiralo preko 450.000,00 eura, i time podržalo realizaciju 13 infrastrukturnih projekata u 11 lokalnih samouprava. S obzirom da je FK „Breznica“ iz Pljevalja, naglasio bih da je među podržanim projektima i projekat adaptacije fiskultune sale JU OŠ „Ristan Pavlović“ koji je uspješno realizovan u novembru 2017. godine.

Povodom Vašeg konkretnog zahtjeva, ovom prilikom želim da istaknem da ćemo isti, kao i sve ostale zahtjeve koji se odnose na unaprijeđenje i razvoj sportske infrastukture, pažljivo razmotriti, i u komunikaciji sa nadležnim institucijama, u konkretnom slučaju Opštinom Pljevlja i Fudbalskim savezom Crne Gore, sagledati eventualnu mogućnost podrške.

Naglašavamo da u ovom slučaju važnu ulogu ima Opština Pljevlja, s obzirom da su lokalne samouprave nadležne za ostvarivanje javnog interesa u oblasti sporta na svojoj teritoriji.

Zaključno, koristim priliku da Vam zahvalim na postavljenom pitanju, sa kojim ste otvorili prostor da istaknemo dvije važne teme iz oblasti sporta, i to: razvoj ženskog fudbala i unaprijeđenje sportske infrastrukture.

Poručujem da će Ministarstvo sporta i ubuduće nastaviti da radi istom dinamikom, u cilju stvaranja svih neophodnih uslova za razvoj sporta u Crnoj Gori.

Ministarki javne uprave

ZVEZDANA OLUIC, Unija poslodavaca Crne Gore

„Ekonomsko osnaživanje žena predstavlja važan segment ukupnog djelovanja Unije poslodavaca Crne Gore (UPCG), posebno kroz aktivnosti promocije i podrške razvoju žena u biznisu i menadžmentu koje UPCG realizuje još od svog osnivanja. Za UPCG, navedeno predstavlja neophodnost, stvar principa i odluke o potrebi pružanja snažnog doprinosa procesima stvaranja podsticajnog ambijenta za održiva preduzeća i žensko preduzetništvo, kao i za razvoj demokratskog društva koje počiva na rodnoj ravnopravnosti, društveno odgovornom pristupu poslovanju i inkluzivnoj korporativnoj kulturi koju karakteriše veći broj žena na liderskim i pozicijama upravljanja i rukovođenja.

Iako žensko preduzetništvo predstavlja važan izvor ekonomskog rasta i zapošljavanja, zvanična statistika pokazuje da je tek 9,6% ili svako deseto preduzeće u Crnoj Gori u vlasništvu žena (podaci iz 2011.godine, Monstat), što ukazuje na to da naša zemlja prilično zaostaje i u odnosu na zemlje članice EU i zemlje regiona u kojima se učešće žena u biznisu kreće i do 31% u odnosu na ukupan broj registrovanih preduzeća.

Međutim, i pored navedenog, svjedoci smo da se posljednjih godina dešavaju određena pozitivna kretanja koja, uz postojeći institucionalni okvir, aktivnosti nadležnih institucija, usvojene mjere i politike, kao i postignuti nivo saradnje javnog, privatnog i civilnog sektora, vode poboljšanju ukupne klime po pitanju daljeg razvoja ženskog preduzetništva. Potvrda tome su nacionalna Strategija razvoja ženskog preduzetništva za period 2015-2020, Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) 2017-2021 (sa Programom sprovođenja za period 2017-2018), te niz drugih dokumenata, strategija i politika.

U tom smislu, a pozivajući se na odredbe novog Zakona o lokalnoj samoupravi („Sl.list CG“, br.2/18 od 10.01.2018.godine), pitanje UPCG za predstavnika/cu Ministarstva javne uprave glasi:

Da li, u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, možemo očekivati da će u okviru budžeta lokalnih samouprava, Glavnog grada i Prijestonice, uskoro biti kreirane posebne linije namijenjene razvoju ženskog preduzetništva?

U prilog navedenom, upućujem na sljedeće odredbe predmetnog zakona:

„Član 4

U opštini se vrše poslovi od neposrednog i zajedničkog interesa za lokalno stanovništvo.

Član 11

Opština obezbjeđuje uslove za zaštitu i unapređenje manjinskih prava i rodne ravnopravnosti, u skladu sa Ustavom, zakonom i potvrđenim međunarodnim ugovorima.

Član 17

Odredbe ovog zakona primjenjuju se i na opštinu u okviru Glavnog grada, Glavni grad i Prijesticu ako posebnim zakonom nije drukčije propisano.

Član 27

Opština, u skladu sa zakonom i drugim propisima:

6) uređuje i obezbjeđuje uslove za razvoj preduzetništva.“

Odgovor na pitanje dala je Suzana Pribilović, ministarka javne uprave:

„Postojeća ustavna opredjeljenja i zakonski propisi u Crnoj Gori predstavljaju pozitivan regulatorni okvir koji omogućava odgovarajući pristup rješavanju pitanja rodne ravnopravnosti, sprečavanju diskriminacije i ekonomskog osnaživanja žena.

Značaj razvoja ženskog preduzetništva kroz strateški okvir Crne Gore je prepoznala još 2015. godine, donošenjem petogodišnje strategije razvoja ženskog preduzetništva koja ima za cilj podsticanje bržeg i lakšeg ekonomskog osnaživanja žena, kroz stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta i kreiranja novih radnih mjesta i rastu zaposlenosti.

Vodeći se i ovim, novim Zakonom o lokalnoj samoupravi, utvrđeno je pravo da organi lokalne samouprave i građani, uređuju i upravljaju određenim javnim i drugim poslovima. U skladu sa svojim mogućnostima, opštine vrše poslove od neposrednog i zajedničkog interesa i prema potrebama lokalnog stanovništva. Takođe, u vršenju poslova članom 11 utvrđeno je da opštine obezbjeđuju uslove za zaštitu i unapređenje rodne ravnopravnosti, u skladu sa Ustavom, Zakonom i međunarodnim ugovorima.

Nadalje, prepoznajući potrebu za podsticanje preduzetništva na lokalnom nivou, Zakonom o lokalnoj samoupravi je članom 27 tačka 6, utvrđeno da opština pored drugih poslova, vrši i poslove kojim obezbjeđuje i uređuje uslove za razvoj preduzetništva.

Stoga, opština ima za cilj da obezbjeđuje i uređuje uslove za razvoj preduzetništva različitim podsticajnim mjerama kojima treba da doprinese procesu stvaranja poslovnog ambijenta i za razvoj ženskog preduzetništva, kao važnog izvora ekonomskog rasta. Svakako, u cilju izvršavanja zakonskih odredbi o unapređivanju rodne ravnopravnosti, opštine teže da obezbijede uslove i podstiču razvoj ženskog preduzetništva, u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima.

Imajući u vidu da svaka lokalna samouprava svojim aktima bliže uređuje svoje poslove, vjerujemo da će prilikom formiranja budžeta, kreatori politika i donosioci odluka na lokalnom nivou prepoznati vrijednosti i značaj budućih politika i stvaranja kulture preduzetništva ženskog biznisa.

Prepoznavanjem važnosti ženskog segmenta u ekonomiji, kroz kreiranje posebne linije namijenjene razvoju ženskog preduzetništva u okviru svojih budžeta, opštine će pružiti značajnu podršku njihovom budućem radu.

I na kraju želim da istaknem da će Vlada Crne Gore, kao i Ministarstvo javne uprave biti pravi partner svima, koji afirmišu preduzetništvo u svim oblicima i na svim nivoima, uključujući i žensko preduzetništvo na lokalnom nivou, što podrazumijeva dalju saradnju za ekonomsko osnaživanje žena u crnogorskom društvu.“

Ministru rada i socijalnog staranja

1. NERMINA BAŠIĆ ŠKRIJELJ, Forum žena Bošnjačke stranke Crne Gore

„Kada će se u Crnoj Gori osnovati alimentacioni fond?“

Orazloženje

Formiranje alimentacionog fonda predlagano je više puta u prethodne dvije godine, ali se sve na predlozima i završilo. Izbjegavanje alimentacije u Krivičnom zakoniku predstavlja krivično djelo protiv braka i porodice, ali država nema mehanizme za kažnjavanje neodgovornih roditelja, koji uglavnom lako izmiču kazni. Alimentacioni fond postoji u mnogim savremenim zemljama, a smatramo da je neophodno da zaživi i kod nas. Neophodno je utvrditi iznos potrebnih sredstava za osnivanje fonda, kao i broj potencijalnih korisnika prava. Potrebno je doraditi porodični zakon u dijelu koji se odnosi na formiranje Alimentacionog fonda. Osnivanje Fonda bi imalo preventivnu funkciju. Kada onaj ko ne plaća alimentaciju zna da će imati problem s Poreskom upravom, opredijeliće se da plati ono što je obavezan sudskom odlukom, ali je ne poštuje. Takođe se trebaju urediti kriterijumi ko će biti korisnik fonda i kolika će biti sredstva. Jedan od osnovnih problema, sa kojim se susrećemo je nepoštovanje sudske presude od strane roditelja koji je dužan da plaća alimentaciju, i to čini 60% roditelja, 30% plaća povremeno a svega 10% redovno. Čest problem je i to što mnogi samohrani roditelji nisu pokrenuli sudski postupak kojim bi od bivšeg supružnika tražili isplatu alimentacije za dijete. Zbog toga ne dobijaju nikakva sredstva po tom osnovu. Mnogi nisu upoznati ni sa procedurama pokretanja sudskog procesa i šta da zahtijevaju.

Alimentacionim fondom bi se pomoglo djeci čiji roditelji ne žive zajedno da lakše i brže ostvare svoje pravo na izdržavanje od roditelja dužnika. U slučaju kada roditelj koji je obavezan da plaća alimentaciju izbjegava da plati roditelj koji se stara o djetetu se suočava sa nizom teškoća oko obezbjeđivanja uslova za život, podizanje, vaspitanje i obrazovanje djeteta, dok drugi roditelj to uspješno i nekažnjeno izbjegava.

Što se tiče ideje za uvođenje alimentacionih fondova predviđeno je da sredstva isplaćena iz alimentacionog fonda državi refundira roditelj dužnik. Roditelj dužnik bi u tom slučaju morao da vrati utvrđeni iznos izdržavanja, uvećan za iznos prinudne naplate. Uslov za ostvarivanje prava na isplatu izdržavanja iz alimentacionog fonda bi bio da dužnik izdržavanja ne ispunjava uredno svoju obavezu izdržavanja djeteta.

Ovi fondovi bi bili vrlo značajni za stabilnost porodice, jer bi na taj način bila obezbjeđena elementarna sredstva za život djeteta od najranijih dana pa do punoljetstva ili završetka školovanja.“

Odgovor na pitanje dao je Kemal Purišić, ministar rada i socijalnog staranja:

„ U vezi postavljenog pitanja, dato je detaljno obrazloženje razloga, odnosno potreba za osnivanjem Alimentacionog fonda uz naznaku da je potrebno doraditi Porodični zakon u dijelu koji se odnosi na njegovo formiranje. S tim u vezi ukazujemo da Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije nadležno za regulisanje pitanja izdržavanja između roditelja i djece, kao ni za eventualno razmatranje uvođenja Alimentacionog fonda, obzirom da donošenje Porodičnog zakona, odnosno njegovih izmjena i dopuna nije u njegovoj nadležnosti, pa se u tom smislu ne može izjašnjavati.

U vezi postavljenog pitanja, ukazujemo da je postupak u sporovima za izdržavanje propisan odredbama Porodičnog zakona. Članom 365 stav 1 Porodičnog zakona propisano je da u bračnim

sporovima o čuvanju i vaspitavanju djece sud po službenoj dužnosti odlučuje o izdržavanju maloljetne djece i punoljetne djece nad kojima je produženo roditeljsko pravo, a stavom 2 navedenog člana da će sporazum roditelja o izdržavanju djeteta sud prihvatiti samo ako je u skladu sa odredbama Porodičnog zakona o određivanju izdržavanja. Imajući u vidu sadržaj navedenog člana može se konstatovati da sud po službenoj dužnosti prilikom ravođa braka odlučuje o izdržavanju maloljetne djece, što govori da su roditelji u okviru tog postupka upoznati sa procedurama sudskog postupka vezanog za izdržavanje.

Članom 366 Porodičnog zakona propisano je da je postupak u sporovima za izdržavanje hitan i da se prvo ročište zakazuje u roku od osam dana od dana kada je tužba primljena u sudu.

Takođe članom 369 stav 1 Porodičnog zakona propisano je da u sporovima za izdržavanje djece i djece nad kojom je produženo roditeljsko pravo, kao i u drugim sporovima u kojima se po službenoj dužnosti odlučuje o izdržavanju ove djece, sud po službenoj dužnosti određuje privremene mjere radi davanja izdržavanja, ako u izdržavanju djeteta ne učestvuju oba roditelja sa odgovarajućim doprinosom.

Nadležnosti organa starateljstva tj. centra za socijalni rad je propisana članom 270 navedenog zakona, na osnovu kojeg je centar za socijalni rad dužan da na zahtjev suda prikupi sve podatke vezane za donošenje sudske odluke o izdržavanju.

Utvrđena obaveze izdržavanja od strane suda je obavezujuća, u suprotnom, u posebnom postupku može se sprovesti prinudno izvršenje odluke suda. U skladu sa Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći, koji se primjenjuje od 1. januara 2012. godine, u svim osnovnim sudovima osnovane su službe besplatne pravne pomoći, koja se između ostalog pruža i licima slabijeg imovnog stanja.

Kada je u pitanju socijalna i dječja zaštita, Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisano je pravo na materijalno obezbjeđenje, koje se ostvaruje u skladu sa zakonom propisanim uslovima, između kojih uslova su i prihodi porodice. Prihodi ostvareni po osnovu izdržavanja su smetnja za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje, ukoliko prelaze osnov za ostvarivanje prava koji je propisan zakonom. Pravilnikom o bližim uslovima za ostvarivanje prava na materijalno davanje iz socijalne i dječje zaštite („Sl.list CG, br.40/13, 68/15, 20/16 i 88/17) članom 9, koji se odnosi na materijalno obezbjeđenje, propisano je da ako lice ne ostvari prihod po osnovu izdržavanja dužno je da dostavi dokaz o pokretanju postupka za prinudno izvršenje odluke nadležnog suda i u tom slučaju se prihod po osnovu izdržavanja neće smatrati prihodom za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje, do izvršenja rješenja o prinudnom izvršenju.

Ostvarivanjem prava na materijalno obezbjeđenje ostaruje se i pravo na dodatak za djecu, pravo na subvenciju mjesečnih računa za električnu energiju, kao i druga prava koja se ostvaruju na osnovu prava na materijalno obezbjeđenje. U oblasti porodičnih odnosa stručni radnici centra za socijalni rad obavljaju i savjetodavni rad, tako da svaka zainteresovana stranka može u toj oblasti dobiti odgovarajući savjet, odnosno pomoć.

Imajući u vidu navedeno, Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti i navedenim pravilnikom regulisano je pitanje ostvarivanja prava na materijalno obezbjeđenje u slučajevima neisplaćivanja utvrđene obaveze izdržavanja, pod uslovom da se ispunjavaju i drugi uslovi propisani zakonom, a takođe se stranke mogu informisati kod stručnih radnika centra i iz oblasti porodičnih odnosa.“

2.ANJA ADAMOVIĆ, Forum žena Liberalne partije Crne Gore

„Da li Ministarstvo rada ima u planu razmatranje promjene zakonskog regulisanja radnog vremena, preciznije, smanjenje trajanja radne neđelje sa punim radnim vremenom sa trenutnih 40 na 35 sati, po uzoru na mnoge razvijene države Evrope sa dobrom tradicijom zaštite radnika i produktivnosti rada? Najosjetljivija populacija u tom smislu jesu žene koje često vode brigu i o porodici, potomstvu i domaćinstvu.

Isto tako, pitanje radnog vremena veoma je važno u smislu usaglašavanja i harmonizacije svih službi i servisa koje koriste radnici i građani radi veće produktivnosti i ekonomičnog rasporeda vremena. Ovo je posebno važno za žene koje teško postižu da se posvete porodici i odgoju djece, naročito zbog radnog vremena vrtića, škola i drugih ustanova koje nije usaglašeno sa poslovima koje žene obavljaju.“

Odgovor na pitanje dao je Kemal Purišić, ministar rada i socijalnog staranja:

„Jedan od razloga za donošenje novog Zakona o radu je i usklađivanje Zakona sa evropskom legislativom.

Direktiva Evropskog parlamenta i savjeta broj 2013/88/EZ od 4. novembra 2003. godine o određenim vidovima organizacije radnog vremena, odredbama člana 6 propisuje da prosječan broj radnih časova u svakom sedmodnevnom periodu, uključujući i prekovremene časove, ne prelazi 48 časova.

Novim Prijedlogom Zakona o radu propisano je da radno vrijeme u radnoj sedmici traje 40 časova, a trajanje prekovremenog rada je skraćeno sa deset na osam časova, što znači da je novim zakonskim rješenjem transportovana navedena direktiva Evropske unije.

Važećim kao i Prijedlogom novog Zakona o radu zadržana je i unaprijeđena posebna zaštita žena kada je u pitanju trudnoća, porodijsko i roditeljsko odsustvo, kao i skraćeno radno vrijeme.

Novim zakonskim rješenjem je unaprijeđena zaštita žena za vrijeme trudnoće na način što joj se omogućava odsustvo sa rada jednom mjesečno u svrhu obavljanja prenatalnog pregleda.

Unaprijeđene su norme koje se odnose na porodijsko odsustvo na način da obavezno porodijsko odsustvo iznosi 28 dana prije i 72 dana nakon porođaja. Takođe roditeljsko odsustvo mogu koristiti oba roditelja dok dijete ne navrši godinu dana života.

I važećim i novim zakonskim rješenjima štite se roditelji, usvojioci, hranitelji i staratelji koji imaju djecu kojima je potrebna pojačana njega, ili djecu sa smetnjama u razvoju, na način da im se omogućava rad sa polovinom punog radnog vremena, koji se smatra punim radnim vremenom za ostvarivanje prava iz rada i po osnovu rada.

Takođe, za zaposlene koji rade na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada i povećanim rizikom, omogućeno je da radno vrijeme traje 66 časova sedmično.

Ovakva zakonska rješenja zasnovana su na direktivama Evropske unije, i standardima Međunarodne organizacije rada.“

3. EDINA SERHATLIĆ, koordinatorica za rodnu ravnopravnost u Glavnom gradu Podgorica

„Da li Ministarstvo rada i socijalnog staranja planira da pokrene projekt dodatne edukacije građana/ki o nasilju nad ženama?“

Odgovor na pitanje dao je Kemal Purišić, ministar rada i socijalnog staranja

„U vezi sa postavljenim pitanjem ističemo da kroz Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori (2017-2021) koji predstavlja treći po redu razvojni dokument za implementaciju politike rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, Ministarstvo rada i socijalnog staranja planirano je niz aktivnosti za 2018. godinu kako bismo na što bolji način upoznali građane i građanke Crne Gore o značaju borbe protiv nasilja nad ženama.

Takođe, Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici koju je Crna Gora među prvima ratifikovala, obavezuje nas da preduzimamo neophodne mjere za promovisanje promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca kako bi se iskorijenile predrasude, običaji, tradicije i druge prakse koje se zasnivaju na ideji inferiornosti žena odnosno na stereotipnim ulogama žena i muškaraca.

Zajedno sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Odborom za rodnu ravnopravnost i Jedinicama lokalne samouprave organizovaćemo kampanje o problemu rodno zasnovanog nasilja.

Takođe, sa istim partnerima planiramo izradu i distribuciju publikacija i edukativnih materijala o svim oblicima nasilja nad ženama i načinima suzbijanja rodno zasnovanog nasilja.

U saradnji sa Odjeljenjem za rodnu ravnopravnost informisaćemo širu javnost i profesionalce i profesionalke u relevantnim službama o obavezama iz Istanbulske konvencije o mogućnostima korištenja instituta „povjerljivog lica“, a jačaćemo i kapacitete organizacija civilnog društva za sprovođenje instituta „povjerljivog lica“ u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. U skladu sa ovim zakonom povjerljivo lice može biti član porodice, lice iz organa, ustanove, nevladine organizacije i drugog pravnog lica ili drugo lice u koje žrtva ima povjerenje, o čemu je potrebno informisati sve koji rade u oblasti zaštite od nasilja.

Kako bismo promovisali glavne ciljeve Istanbulske konvencije, a posebno zaštitu žena od svih vidova nasilja i sprječavanje, procesuiranje i eliminisanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, te doprinijeli suzbijanju svih oblika diskriminacije nad ženama i promovisanju suštinske jednakosti između žena i muškaraca, u 2018. godini, ćemo upoznati sve građane i gađanke Crne Gore sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Osim ovoga i sama Istanbulska konvencija nas obavezuje da sprovodimo, redovno i na svim nivoima, kampanje podizanja svijesti, da saradujemo sa državnim institucijama za ljudska prava i tijelima za rodnu ravnopravnost, civilnim društvom i nevladinim, posebno ženskim, organizacijama, kako bi šira javnost razumjela različitu manifestaciju svih vidova nasilja obuhvaćenih Konvencijom, što će biti i jedan od naših ciljeva u narednom periodu.“

Ministru zdravlja

STANISLAVA BOŠKOVIĆ, koordinatorka za rodnu ravnopravnost u Skupštini opštine Danilovgrad
 „Zdravlje stanovništva je u vrhu prioriteta agende rada svake države, odnosno Vlade kao izvršne vlasti. Stoga, veoma nam je važno da budemo informisani šta se sve preduzima u cilju obezbjeđivanja dostupne i kvalitetne zdravstvene zaštite. Kako je karcinom grlića materice jedan od tri najčešća tumora koji dovodi do smrti žena, posebno nam je značajno koje se to preventivne aktivnosti sprovode u svrhu zaštite zdravlja naših dama? Informisana sam da je počeo skrining za karcinom grlića materice na nacionalnom nivou. U tom pravcu interesuje me kako se odvija realizacija tih aktivnosti i da li se susrećete sa nekim problemima?“

Odgovor na pitanje dao je dr Kenan Hrapović, ministar zdravlja:

„Implementacija Programa ranog otkrivanja karcinoma grlića materice (skrining), kao pilot projekat, započela je jula mjeseca 2016. godine, u Domu zdravlja Podgorica, a Nacionalni skrining program na teritoriji cijele države počeo je 01. februara 2018. godine.

Programom je predviđeno da se pozivaju žene određene starosne dobi na preventivne preglede i dijagnostiku kako bi preduprijedili nastanak i širenje ove opake bolesti od koje u Crnoj Gori nakon karcinoma dojke imamo najveću smrtnost i obolijevanje kod žena.

Takođe, cilj ovog programa je i podizanje svijesti žena o značaju redovnih pregleda za njihovo zdravlje.

Ministarstvo zdravlja omogućilo je nabavku devet novih videokolposkopa za opštine: Podgorica, Cetinje, Bar, Ulcinj, Berane, Bijelo Polje, Kotor i Pljevlja i na taj način uz instaliranje prateće opreme obezbijedili neophodnu podršku za obavljanje ovih procedura.

Takođe, u cilju uspješnog implementiranja programa prevencije karcinoma grlića materice, organizovana je doedukacija ginekologa za sprovođenje kolposkopije, kao pomoćne dijagnostičke procedure u skrining programu. Doedukaciju je pohađalo i završilo tridesetak ginekologa iz svih domova zdravlja Crne Gore.

Riješeni smo da ovu preventivnu aktivnost koja ima za cilj smanjenje obolijevanja naših dama sprovodimo uz najviše profesionalne standarde, kao i monitoring na mjesečnom nivou.

Na samom početku nacionalnog skrining programa, odziv žena je bio izuzetno slab, ali zahvaljujući posvećenosti ginekologa i javnoj kampanji, taj broj se na naše zadovoljstvo iz dana u dan povećava, tako da danas imamo odziv oko 60% na nivou države. Prema našim podacima, za period od 01.02. do 04.03.2018.godine, broj pozvanih žena je 1.515, broj odazvanih 818, a broj pregledanih 815 žena.

Koristim ovu priliku da još jednom apelujem na naše majke, sestre, ćerke, prijateljice da razmišljaju o svom reproduktivnom zdravlju i da u toku godine odvoje dan kada će posjetiti svog ljekara i iskoristiti neku od dostupnih mogućnosti prevencije. Dobro organizovani skrining programi mogu da spriječe i do 80% slučajeva raka grlića materice, otkrivajući malignu degeneraciju u preinvazivnoj fazi.

Zato vas još jednom pozivam da učestvujete u ovom i svim ostalim preventivnim pregledima, koje vam je obezbijedio zdravstveni sistem u cilju očuvanja zdravlja cjelokupne populacije.

U pilogu tabelarni prikaz po ustanovama na primarnom nivou zdravstvene zaštite.“

Ministarki ekonomije

1.DALIBORKA PEJOVIĆ, Ženska alijansa Demokratske partije socijalista Crne Gore

„Koje se mjere preduzimaju kako bi se poboljšale bilansne pozicije za ostvarivanje boljih efekata za potrebe ženskog preduzetništva, tj. žena koje konkurišu za biznis projekte.“

Odgovor je dao Radosav Babić, generalni direktor Direktorata za transformacije i investicije:

„Jedno od najvažnijih opredjeljenja na nacionalnom nivou u Crnoj Gori je poboljšanje ekonomskog položaja žena i stoga je Vlada Crne Gore u junu 2015. godine usvojila Strategiju razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015-2020. i Okvirni Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Evidentno je da je finansijska podrška Ženskom preduzetništvu poboljšana nakon usvajanja pomenute Strategije. Investiciono razvojni fond Crne Gore A.D. povećao je broj kreditnih linija namijenjenih ženama i olakšao procedure za njihovo dobijanje.

Tokom 2017. godine kroz 3 kreditne linije odobreno je 34 kredita u vrijednosti od 2,4 mil.€.

- Program podrške ženama u biznisu-UNDP-finansirano je 15 kredita sa iznosom od 128.923,00 €;
- Program podrške ženama u biznisu - finansirano je 15 kredita sa iznosom od 2.090,000,00 €.;
- Program podrške ženama u biznisu – start up- finansirano je 5 kredita sa iznosom od 159.618,00 €.

U toku 2016. godine kroz dvije kreditne linije odobreno je 38 kredita ukupne vrijednosti više od 1 milion €.

- Program podrške ženama u biznisu: finansirano je 14 kredita ukupne vrijednosti 866.448,09 €;
- Program podrške ženama u biznisu – UNDP: finansirano je 24 kredita ukupne vrijednosti 201.850,00 €.

U 2018. godini, Investiciono razvojni fond Crne Gore nastaviće sa podrškom ženskom preduzetništvu kroz 3 kreditne linije. Kamatne stope po osnovu ovih kreditnih linija su od 0%-3%, pri čemu se primjenjuje i dodatna subvencija u vidu smanjenja kamatne stope za 0,5%, za projekte koji se realizuju u opštinama na sjeveru, kao i opštinama koji su ispod prosjeka razvijenosti na nivou Crne Gore.

Takođe, Ministarstvo ekonomije unaprijedilo je postojeće programe podrške biznisu, i u 2018. godini, prednost pri sufinansiranju projekata imaće projekti ženskog preduzetništva i preduzetništva mladih. Prvenstveno se misli na Program za unaprjeđenje inovativnosti malih i srednjih preduzeća i Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja.

Što se tiče nefinansijske podrške ženskom preduzetništvu, dostupni su brojni edukativni i promotivni događaji koje pored Ministarstva ekonomije i Ministarstva za ljudska i manjinska prava, pružaju i poslovne asocijacije, a sve u cilju podizanja svijesti o važnosti ženskog preduzetništva i unaprjeđenja znanja i vještina samih žena preduzetnica.

Podsjetiću da su Strategijom razvoja ženskog preduzetništva definisana 4 strateška cilja:

- Kreiranje povoljnog poslovnog ambijenta za razvoj ženskog preduzetništva;
- Bolji pristup finansijama;
- Obezbjedenje potrebnih znanja i vještina;
- Promocija, umrežavanje i zagovaranje interesa žena preduzetnica.

dok je Akcionim planom Strategije planiran set mjera i aktivnosti kojima se doprinosi razvoju ženskog preduzetništva u Crnoj Gori. Tokom prvih godina realizacije prioriteta u sprovođenju Strategije imali su za fokus mapiranje raspoloživih resursa i podizanje svijesti u javnosti o važnosti podsticanja ženskog preduzetništva, kao i razmatranje mogućnosti za obezbjeđenje dodatnih finansijskih sredstava i mogućnosti za uvođenje poreskih olakšica za žene u narednim godinama realizacije Strategije. U cilju stvaranja svih preduslova za razvoj ženskog preduzetništva obezbjeđujemo, kako ste imali priliku da čujete, kako finansijsku, tako i nefinansijsku podršku.“

2.SNEŽANA BURZAN, Forum žena Socijaldemokrata Crne Gore

„Da li Ministarstvo ekonomije u pogledu jačanja ženskog preduzetništva razmatra mogućnost osnivanja Garantnog fonda za žensko preduzetništvo?“

Obrazloženje

„Jedna od najozbiljnijih prepreka za razvoj ženskog preduzetništva je nemogućnost pristupa kapitalu, odnosno poteškoće u obezbjeđivanju kreditnih sredstava.

Da bi pokrenula sopstveni biznis, žena mora imati finansijsku potporu za koju joj je potrebna nepokretnost kao garancija zajma.

Ako se uzme u obzir da svega 5-6% žena imaju neku nekretninu u svom vlasništvu, koja im omogućuje da uđu samostalno u tržišnu trku, jasno je zašto je neophodno pojačati sistemsku podršku ženskom preduzetništvu.

Smatramo da bi osnivanje Garantnog fonda olakšalo pristup finansijskom tržištu i obezbijedilo povoljnije uslove kreditiranja od onih koje nude banke. Osnovni cilj Fonda bi bio izdavanje garancija bankama kao sredstva obezbjeđenja urednog vraćanja bankarskih kredita.

Uz pomenutu mjeru, smatramo da je neophodno i obezbijediti dodatne fiskalne stimulanse za žensko preduzetništvo, kao i razviti nove modele (ne)formalnog obrazovanja i osposobljavanja koji uključuju i razvoj i implementaciju programa savjetovanja i mentorstva na lokalnom nivou.“

Odgovor je dao Radosav Babić, generalni direktor Direktorata za transformacije i investicije:

„Investiciono razvojni fond Crne Gore A.D. planira osnivanje Garantnog fonda u toku 2018. godine. U Cilju osnivanja Garantnog fonda u toku 2017. godine izvršena je izmjena Zakona o investiciono-razvojnom fondu, kao i Statuta IRF-a. Trenutno je u toku formiranje Garantnog odbora.

Kroz primjenu garantnih šema omogućiće se dostupnost finansijskim sredstvima većem broju potencijalnih preduzetnica i preduzetnika. Ovi instrumenti namijenjeni su mladima, ženama, nezaposlenim visokoškolicima, individualnim poljoprivrednim proizvođačima, tehnološkim viškovima kao i svim onim preduzetnicima i preduzeticama koji imaju održivu i profitabilnu ideju ali ne mogu da obezbijede dovoljan kolateral za potrebna sredstva.

Početna sredstva u iznosu od 1,0 mil. €. Za garante šeme obezbijediće Vlada Crne Gore i tokom 2018. godine realizovaće se pilot projekat. Na osnovu iskustva tokom realizacije pilot projekta definisaće se konačni modeli garantnih šema.

Za potrebe realizacije garantne šeme formiraće se poseban Garantni odbor, koji će sačinjavati predstavnici Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomije, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva uređenja prostora i turizma, Zavoda za zapošljavanje i investiciono-razvojnog fonda. Garantni odbor će odlučivati za koje projekte će se izdati garancija i prosljeđivati IRFu na dalju proceduru.“

Ministru pravde

1.FANA DELIJA, Centar za romske inicijative, Nikšić

„Da li će Ministarstvo pravde Crne Gore, i nakon više naših zahtjeva i postavljenih molbi, razmotriti, analizirati i predložiti izmjene i dopune postojećeg Krivičnog zakonodavstva Crne Gore, kojima će se sakcionisati svaka radnja ili ponašanje drugog lica kojom se zasniva vanbračna ili bračna zajednica maloljetnog lica po ugovoru ili uz novčanu naknadu izmjenom pravnog termina u članu 444 KZCG – „sklapanje nedozvoljenog braka“ koja predstavlja nedovoljno jasnu pravnu definiciju ili će te predvidjeti u KZCG posebno krivično djelo, kojim će se sankcionisati ovakve radnje ili postupci kojima su najviše pogođene mlade djevojke iz romske zajednice.

Obrazloženje pitanja:

U Crnoj Goi od 2015-2017. godine, evidentirano je 49 slučajeva Ugovorenih dječjih brakova kod pripadnika/ca Romske i Egipćanske nacionalnosti. Dva slučaja od ovog broja nijesu spriječena, dok je

tamna brojka ovih krivičnih djela izuzetno velika. Za pravne postupke o kojima su obaviješteni državni organi, nemamo podignutu niti jednu optužnicu za krivična djela, kojima bi se sankcionisale ove pojave ili eventualno prevenirale. Nemamo čak niti jednu prekršajnu prijavu prema počiniocima.

Prema istraživanju Centra za romske inicijative 2014. godine, u brak ulazi čak 72,4% djevojčica iz romske i egipćanske zajednice mlađih od 18 godina. Ministarstvo unutrašnjih poslova je 2017. godine izradom Smjernica o postupanju nadležnih institucija u slučajevima prepoznavanja i procesuiranja dječjih brakova i vanbračnih zajednica potvrdilo činjenicu da je ovaj problem neophodno što prije rješavati sa svih aspekata pa i izmjene zakonodavstva, kao krune zaustavljanja ove negativne društvene pojave. Takođe, istraživanje MONSTAT-a i UNICEF-a sprovedeno 2013. godine, pokazalo je da je u romskim naseljima u Crnoj Gori stopa zasnovanih brakova prije navršene 18 godine 62,6% gdje se slobodno skoro može uporediti sa pojedinim Afričkim državama (Niger 75%, Čad 72% i dr.).“

Odgovor je dala Marijana Laković Drašković, generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde:

„Ministarstvo pravde kontinuirano prati implementaciju Krivičnog zakonika Crne Gore i uvažavajući potrebe društvenog ambijenta razmatra inicijative i predloge za izmjenu koji se upućuju na njegovu adresu. Posebna pažnja se posvećuje unapređenju krivičnog zakonodavstva u dijelu njegove harmonizacije sa relevantnim evropskim i međunarodnim standardima.

Imajući u vidu primjedbe stručne javnosti kao i građana i građanki Crne Gore na dosadašnju primjenu Krivičnog zakonika Crne Gore u određenim djelovima, zatim preporuke Evropske komisije, preporuke relevantnih komiteta Savjeta Evrope i Ujedinjenih nacija, Ministarstvo pravde je, shodno Programu rada Vlade Crne Gore, 2016. godine formiralo radnu grupu za preispitivanje određenih odredaba Krivičnog zakonika Crne Gore i izradu Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore, koji je Skupština Crne Gore donijela na sjednici od 29. juna 2017. godine.

Takođe želimo da naglasimo da je Ministarstvo pravde u postupku izrade Predloga ovog zakona u potpunosti sprovedo procedure određene propisima u oblasti saradnje sa nevladinim organizacijama i sprovođenja javne rasprave u pripremi zakona. Javna rasprava na Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore trajala je 40 dana (od 11. januara do 20. februara 2017. godine), tokom koje su zainteresovana javnost, nevladine organizacije kao i pravna i fizička lica, imali priliku da dostave svoje primjedbe i sugestije na Nacrt zakona o čemu je sačinjen Izvještaj o sprovođenju javne rasprave koji je dana 3. marta 2017. godine objavljen na internet stranici Ministarstva pravde. Za vrijeme trajanja javne rasprave, Ministarstvu pravde nisu dostavljene primjedbe i sugestije na Nacrt zakona od strane Centra za romske inicijative Nikšić.

U vezi sa konkretnim pitanjem Centra za romske inicijative, kada će Ministarstvo pravde analizirati i predložiti izmjene i dopune postojećeg Krivičnog zakonodavstva Crne Gore, kojima će se sankcionisati svaka radnja ili ponašanje drugog lica kojom se zasniva vanbračna ili bračna zajednica maloljetnog lica po ugovoru ili uz novčanu naknadu, ističemo sljedeće:

Članom 444 Krivičnog zakonika Crne Gore propisano je krivično djelo trgovine ljudima, a kao oblik tog krivičnog djela inkriminisano je i sklapanje nedozvoljenog braka, pri čemu se na odgovarajući način propisuje vršenje krivičnog djela trgovine ljudima prema maloljetnom licu.

Takođe, krivična djela protiv braka i porodice propisana su u Glavi XIX Krivičnog zakonika Crne Gore, a konkretno čl. 214, 215 i 216 koji se odnose na krivična djela „Zaključenje ništavog braka“, „Omogućavanje zaključenja nedozvoljenog braka“ i „Vanbračna zajednica sa maloljetnikom“. Navedene odredbe KZCG u skladu su sa evropskom pravnom tekovinom i relevantnim međunarodnim standardima iz predmetne oblasti i na odgovarajući način štite sve kategorije lica u Crnoj Gori, pa tako i maloljetna lica u pogledu zaključenja ništavog braka, omogućavanja zaključenja nedozvoljenog braka kao i vanbračne zajednice sa maloljetnim licem.“

2.ALEKSANDRA NENEZIĆ, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Nikšić

„I pored toga što je Crna Gora ratifikovala brojne međunarodne ugovore i ima solidan normativni okvir za zaštitu prava žena i djece u privatnom i porodičnom životu, praksa pokazuje da se izvršni postupci

radi predaje malodobne djece majci, koja je zajedno sa svojom djecom bila izložena teškim okolnostima partnersko-porodičnog nasilja, i pored načela hitnosti, odugovlače i traju više od 1,5 godine.

I pored pravosnažne sudske odluke sud ne uspijeva da nađe adekvatan modus za izvršenje sopstvene odluke, kojom se nasilnom roditelju – ocu, osuđenom za nasilje u porodici, nalaže da preda djecu majci. Na ovaj način se šalje poruka da je sudski sistem nemoćan da izvrši sopstvene odluke, i da je pravda za žene i njihovu djecu nedostižna. Postavlja se pitanje ko je odgovoran za štetu nanесenu ženi i djeci, jer je ovoliki protok vremena nanio nenadoknadivu štetu.

Moje pitanje za ministra je šta Vi i Vaše Ministarstvo možete uraditi da se izvršna sudska presuda realizuje i osigurate da se ovakve ili slične situacije u budućnosti ne ponavljaju?“

Odgovor je dala Marijana Laković Drašković, generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde:

„Zakonom o izvršenju i obezbjeđenju, pored ostalog su propisane: mjesna nadležnost u slučaju predaje i oduzimanja djeteta, način sprovođenja izvršenja i uslovi za izvršenje u datim predmetima (članovi 238-242), kojima se istovremeno štite najbolji interesi djece.

Prema podacima dobijenim od Vrhovnog suda Crne Gore, nadležni sudovi primjenjuju standarde razvijene kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, koji podrazumijevaju da pri odlučivanju izvršenja roditeljskih prava, država mora uspostaviti pravičnu ravnotežu između interesa djeteta i roditelja, s tim da se posebna važnost poklanja najboljem interesu djeteta, koji zavisno od njegove prirode i ozbiljnosti može nadjačati interes roditelja (Sahin protiv Njemačke, br. 30943/96, st.65 i 66 od 8. septembra 2003. godine; Mijušković protiv Crne Gore, br. 49337/07, st. 88 od 21. septembra 2010. godine; Damnjanović protiv Srbije, br. 5222/07, st. 80 i 81 18. novembra 2008. godine).

Nakon brižljivog sagledavanja razloga neizvršenja sudskih presuda, moglo bi se uticati na promjenu stanja u ovoj oblasti kroz eventualnu izmjenu propisa uz izričito poštovanje najboljeg interesa djeteta kao i roditeljskih prava, u skladu sa međunarodnim standardima.“

3. ŽELJKA SAVKOVIĆ, u ime Demokratskog fronta – Radnička partija

„Ministre Pažinu,

Kao neko ko je dugo zastupao Crnu Goru pred međunarodnim sudom u Strazburu, interesuje me kako se danas osjećate kada znate da u Crnoj Gori bivši visoki državni funkcioneri koriste tzv. funkcionerske penzije dobijene po neustavnom zakonu, kao doživotno stečeno pravo, uz digresiju da pojedini od njih su čak i dalje radno angažovani, a stečeno pravo takođe koriste i vlasnici aparata za kocku koji su postavljeni u restoranima i kafićima, prije ukidanja te zakonske odredbe, a da samo majke korisnice naknada sa troje i više djece nemaju pravo na doživotno stečeno pravo na to, već su primorane da ga na ulici brane jer su institucije sistema očigledno zakazale.“

Odgovor je dala je Marijana Laković Drašković, generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde:

„U skladu sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave („Službeni list Crne Gore“ br.5/12, 25/12, 44/12, 61/12, 20/13, 17/14, 6/15, 80/15, 35/16, 41/16, 61/16, 73/16, 3/17, 19/17, 68/17 i 87/17) postavljeno pitanje nije u nadležnosti Ministarstva pravde, već se odnosi na djelokrug rada drugih ministarstava.

Ukazujemo i na činjenicu da Ministarstvo pravde, težeći afirmaciji vladavine prava, principijelno ne komentariše odluke sudova, jer je upravo to jedan od osnovnih postulata vladavine prava.“

Ministru za ljudska i manjinska prava

VENERANDA GJONAJ, Forum žena FORCA

„Koliko je žena albanske nacionalnosti zapošljeno u organima državne uprave i organima jedinica lokalne uprave i koje mjere planirate preduzeti da se to stanje popravi?“

Ovo tim prije što funkciju ministra resornog ministarstva, od osnivanja do danas, pretežno pokrивaju ministri albanci.“

Orazloženje

Ustavom Crne Gore i Zakonom o zabrani diskriminacije zabranjena je svaka vrsta posredne ili neposredne diskriminacije, dok je Zakonom o izboru odbornika i poslanika propisana obaveza minimalne zastupljenosti žena, od 30% na izbornim listama.

Ja sam danas ovdje sa Vama, prvenstveno kao supruga, majka i domaćica albanske nacionalnosti. Činjenica je da smo mi, do skora, imale pretežno samo ove tri uloge, to jest mogle smo biti samo majke, supruge i domaćice, a u neznatnom broju bile smo zapošljene ili na funkcijama odlučivanja o pravima žena, djece ili porodice. O ravnopravnosti da ne govorim.

Danas su naše majke, sestre i kćerke školovane podjednako kao i muškarci ali ne i zastupljene na adekvatnim radnim mjestima

Ovo su razlozi zbog kojih ovo pitanje postavljам Vladi Crne Gore to jest određenom ministarstvu.“

Odgovor na pitanje dao je Mehmed Zenka, ministar za ljudska i manjinska prava:

„Uvažena gospođo Gjonaj,

Prije svega, želim da Vam se zahvalim na ovom važnom pitanju.

Djelotvorno učee i zastupljenost pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom i javnom životu Crne Gore jedan je od najvažnijih segmenata unutrašnje integracije crnogorskog društva. Bez prisustva predstavnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na važnim mjestima u sistemu državne i lokalne vlasti, na mjestima gdje se kreira politika i donose odluke, nema dosljednog sprovođenja zacrtanih i garantovanih prava.

Ustav Crne Gore jemči manjinama pravo na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije, kao i pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave. Zakon o manjinskim pravima i slobodama daje iste garancije, kako u zakonodavnim tijelima, tako i u državnim organima i organima lokalne samouprave.

Da bi se dosljedno sprovele ustavne i zakonske garancije o srazmjernoj zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave, između ostalih mjera, značajno je istaći da starješina organa, shodno Zakonu o državnim službenicima i namještenicima, prilikom donošenja odluke o izboru kandidata/kinje, vodi računa o srazmjernoj zastupljenosti pripadnika/ca manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica, o rodno balansiranoj zastupljenosti, kao i o zapošljavanju lica sa invaliditetom.

Novim zakonskim rješenjima stvorene su pretpostavke za dobijanje relevantnih i pouzdanih podataka o nacionalnoj strukturi državnih službenika i namještenika. Uprava za kadrove, u skladu sa pomenutim Zakonom vodi Centralnu kadrovsku evidenciju o državnim službenicima i namještenicima, koja sadrži i podatke o manjinskom aspektu zaposlenih.

Prethodna istraživanja o zastupljenosti manjina u državnim organima, organima državne uprave, lokalne uprave, sudovima i Državnom tužilaštvu koja su uradili Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Uprava za kadrove, pokazala su da je učešće manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave veće nego u ranijem periodu. U 2015, rađeno je istraživanje o nacionalnoj strukturi zaposlenih po polu i nacionalnosti po opštinama. Prema ovom istraživanju, u opštini Tuzi, u okviru Glavnog grada, od ukupno 11 zaposlenih Albanaca/ki, tri su žene. U Ulcinju, od ukupno 164 zaposlena Albanaca/ki, 43 su žene.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava će u saradnji sa Upravom za kadrove, tokom ove godine, nastaviti sa istraživanjem o zastupljenosti manjina državne organe, organe državne uprave, lokalne uprave, sudove i Državnom tužilaštvu kada ćemo dobiti podatke koje ćemo uporediti sa prethodnim istraživanjima i sa istima upoznaćemo Vladu, institucije i javnost.

U okviru samog ministarstva, od ukupnog broja zaposlenih, sedam je Albanaca, i tri Albanke.

Želim da naglasim, da će Vlada Crne Gore i resorno ministarstvo nastaviti sa realizacijom svojih osnovnih strateških projekcija, odnosno sa aktivnostima pune integracije manjinskih naroda u društveni život, uz dalje očuvanje i razvijanje njihove nacionalne i kulturne posebnosti, te unaprijeđenje njihovih prava i sloboda.

Poštovana gospođo Gjonaj,

Antidiskriminacija žena, jačanje političke participacije, ekonomsko osnaživanje žena i borba protiv nasilja nad ženama, je nešto što je u stalnom fokusu rada ovog ministarstva.

Učešće žena u političkom odlučivanju na centralnom i lokalnom nivou, predstavlja izuzetno važan aspekt i preduslov za uspostavljanje rodne ravnopravnosti. Reforma izbornog sistema iz 2011. i 2014. godine pokazala se kao efikasno sredstvo za povećanje ženskog političkog aktivizma. Kvote koje smo uveli kroz izorno zakonodavstvo od 30% sa dvije dodatne mjere za sankcionisanje i pozicioniranje kandidata manje zastupljenog pola imale su značajan uticaj na lokalne izbore i parlamentarne izbore u 2014, 2016. i očekujemo i rezultate lokalnih izbora u 2018.

Međutim, moramo se složiti da kada su u pitanju pripadnice albanske nacionalnosti, rezultati još uvijek nisu na zadovoljavajućem nivou. Do lokalnih izbora 2018, opština Ulcinj ima najslabiji rezultat, sa svega 2 žene odbornice u lokalnom parlamentu. Očekujemo da će se nakon konstituisanja Skupštine i lokalnih organa vlasti, situacija u Ulcinju popraviti i da ćemo govoriti i o dobrim rezultatima i u ovoj opštini. Sa aspekta učešća žena u lokalnom parlamentu raduju nas rezultati u novokonstituisanoj opštini Tuzi, u okviru Glavnog grada, gdje u sadašnjem sazivu imamo 9 žena od ukupno 32 odbornika.

Na kraju, takođe želim da predstavnicima/ama političkih partija iz ove opštine, poručim da aktivno rade na promovisanju rodne ravnopravnosti i većeg političkog aktivizma žena, kako bi i pripadnice manjinskih naroda dobile mogućnost da na jednak način kao i muškarci učestvuju u donošenju važnih odluka u ovoj opštini.“

Ministru održivog razvoja i turizma

MARIJA ČATOVIĆ, poslanica, predstavnik Ženske alijanske Demokratske partije socijalista CG

„Koje mjere i aktivnosti će preduzeti Ministarstvo održivog razvoja i turizma na polju rodne ravnopravnosti, kako bi se ostvario cilj predviđen Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine – da će tada biti minimum 40% žena u tijelima političkog odlučivanja na nacionalnom i lokalnom nivou?“

Odgovor na pitanje dao je Zoran Tomić, sekretar Ministarstva održivog razvoja i turizma:

„Kao što ste upoznati Vlada je 7. jula 2016. godine usvojila Nacionalnu strategiju održivog razvoja do 2030. godine (NSOR do 2030. godine), kao krovni, dugoročni razvojni dokument kojim se definišu rješenja za održivo upravljanje sa četiri grupe resursa: ljudskim, društvenim, prirodnim i ekonomskim. Kroz ovu strategiju Crna Gora se pozicionira među prvim zemljama u regionu koja je u potpunosti integrisala u nacionalni sistem zahtjeve Ujedinjenih nacija utvrđene Agendom za održivi razvoj do 2030. godine koju je Generalna skupština UN-a usvojila na 70. zasjedanju 25. septembra 2015. godine. Agenda definiše 17 univerzalnih Ciljeva održivog razvoja (SDGs) i 169 konkretnih zadataka (podciljeva). Vođena preporukama ove Agende Crna Gora je izradom Nacionalne strategije održivog razvoja (NSOR) do 2030. godine, postavila platformu za prevođenje ciljeva, zadataka i indikatora održivog razvoja u nacionalni kontekst. Na taj način, Crna Gora je ovom strategijom uspostavila sveobuhvatni okvir za nacionalni odgovor na izazove koji se nalaze na putu ka ostvarenju održivog razvoja crnogorskog društva u oblasti ekonomije, razvoja društva i zaštite životne sredine.

Da bi društvo bilo održivo, društvo mora da se izbori sa svim oblicima diskriminacije. Zato je kao jedna od najvažnijih tema Agende 2030 rodna diskriminacija, kojoj je posvećen peti cilj za održivi razvoj (SDG 5): Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojčice. Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine pitanje rodne ravnopravnosti obrađeno je u okviru društvenih razvoja do 2030. godine pitanje rodne ravnopravnosti obrađeno je u okviru društvenih resursa, gdje je u poglavlja dva data ocjena stanja u ovoj oblasti, koja je temeljena na analizi izvještaja o implementaciji prethodne Nacionalne strategije održivog razvoja i sprovođenju Milenijumskih razvojnih ciljeva (MRC) u Crnoj Gori. S tim u vezi u

okviru prioritetne teme Podrška vrijednostima, normama i obrascima ponašanja značajnim za održivost društva, ovom strategijom je definisan strateški cilj Stimulisati aktivan odnos ključnih aktera prema održivosti razvoja. Identifikovani strateški cilj je odgovor na probleme u dostizanju održivog razvoja Crne Gore, odnosno rodne ravnopravnosti. Ovaj strateški cilj doveden je u direktnu vezu s izazovima koji se odnose na dostizanje petog Cilja održivog razvoja (SDG 5), odnosno podcilja 5.5 Obezbjediti puno i djelotvorno učešće žena i jednake mogućnosti za vođstvo na svim nivoima odlučivanja u političkom, privrednom i javnom životu. Ovaj podcilj je istovremeno i podmjera 2.1.2.3 u okviru Akcionog plana Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine. Mjere i podmjere NSOR do 2030. godine pored specifičnih nacionalnih okolnosti i potreba uzimaju u obzir i neophodnost pružanja doprinosa u dostizanju zadataka utvrđenih UN Agendom 2030.

NSOR do 2030. godine utvrđuje složeni set indikatora koji treba da omogući efikasno praćenje i izvještavanje, a čine ga preuzeti indikatori održivog razvoja s UN liste indikatora održivog razvoja, specifični nacionalni indikatori, indikatori pojedinih međunarodnih organizacija i složeni indikatori. Kako bi rezultati djelovanja u oblasti rodne ravnopravnosti bili mjerljivi definisan je ciljni ishod dostizanje minimuma 40% žena u tijelima političkog odlučivanja na nacionalnom nivou. U svrhu mjerljivosti ovog ciljnog ishoda definisani su, odnosno preuzeti mjerljivi nacionalni indikatori: NID33: Procenat mjesta koje zauzimaju žene u SCG, NID34: Udio žena među ministrima u VCG, NID35: Udio žena među gradonačelnicama, NID36: Udio žena među odbornicama u lokalnim skupštinama i indikatori s UN liste za ovu oblast: SDGs 5.5.1: Udio mjesta koje žene imaju u nacionalnim parlamentima i lokalnim samoupravama i 5.5.2: Udio žena na rukovodećim pozicijama. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je NSOR-om do 2030. godine definisano kao odgovorna institucija za implementaciju ovih indikatora. Strategijom je predviđeno da se o njenom sprovođenju na bazi Akcionog plana i indikatora izvještava na dvogodišnjem nivou, počevši od 2019. godine.“

Ministru prosvjete

JASMINA HASA, Forum žena Demokratska unija Albanaca
„Zašto na rukovodećim mjestima u osnovnim i srednjim školama u Opštini Ulcinj nema žena?

Obrazloženje

Svima nam je poznato, a u prilog tome govore i svi statistički pokazatelji da su u kolektivima osnovnih i srednjih škola žene brojčano zastupljene.

Međutim isto tako ovi pokazatelji govore da njima što se Opštine Ulcinj tiče, uglavnom rukovode muškarci. Da li mislite da žene ne zaslužuju da budu na rukovodećim mjestima, jer naše informacije govore da su konkurisale na tim mjestima, ali da nijesu bile izabrane.“

Odgovor na pitanje dala je Mubera Kurpejović, generalna direktorica Direktorata za visoko obrazovanje u Ministarstvu prosvjete :

„Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, u članu 78, propisani su uslovi za izbor direktora osnovnih i srednjih škola, kojima se predviđa da za direktora može biti izabrano lice koje:

1. Ima najmanje VII1 nivo nacionalnog okvira kvalifikacija i ispunjava uslove za nastavnika razredne nastave, odnosno nastavnika obaveznog nastavnog predmeta ili stručnog saradnika (pedagog, psiholog ili defektolog) u skladu sa Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, odnosno Zakonom o gimnaziji i Zakonom o stručnom obrazovanju;
2. Ima licencu za rad u obrazovno-vaspitnim ustanovama;
3. Ima 5 godina radnog iskustva u nastavi.

Članom 80 istog zakona, propisano je da se direktor javne ustanove bira na osnovu javnog konkursa i podnesenog programa razvoja ustanove, a bira ga i razrešava ministar prosvjete.

U prethodnih 14 mjeseci na teritoriji opštine Ulcinj raspisana su dva oglasa za direktora obrazovno-vaspitnih ustanova. Na jedan oglas nije ni bilo prijavljenih žena kandidata, a na drugom je od tri kandidata jedna kandidatkinja bila žena. Sa druge strane, direktor javne predškolske ustanove u Ulcinju je žena, što je slučaj i u većini crnogorskih opština.

Dodatno, u procesu selekcije tokom oglasa za direktorska mjesta, zakonski smo obavezni da jedino opredjeljujuće budu kompetencije kandidata koje se procjenjuju prije svega kroz kvalitet programa razvoja ustanove. Pitanje zastupljenosti žena na nekim od ključnih pozicija zahtijeva pak širi društveni pristup u vezi sa učešćem žena u strateškim politikama i nediskriminatornim postupanjem, ali i motivisanje da apliciraju za takve pozicije.

Osnaživanje uloge žena bazirano je prije svega na mogućnosti za jednak tretman i ravnopravnost. Kako je navedeno u Planu aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti: „Rodna ravnopravnost podrazumijeva ravnopravnu vidljivost, osnaženost i učešće oba pola u svim sferama javnog i privatnog života.“

Ministarstvo prosvjete podržava strateška opredjeljenja u dijelu afirmacije jednakosti polova, upravo budući svjesno uloge obrazovnog sistema u edukaciji i percepciji u vezi sa ovom temom. U krajnjem, u samom Ministarstvu prosvjete na menadžerskim mjestima odnosno mjestima direktora direktorata polovina je žena.

Dalja transformacija rodni odnosa uvijek će imati punu podršku i partnerstvo u ovom resoru kroz postavljanje obrazovnog sistema na osnovama jednakosti i nediskriminacije.“

Ministru finansija

BRANKA VLAHOVIĆ, NVO SPES

„Poštovani Ministre,

Šta je do sada Ministarstvo finansija preduzelo radi uvođenja rodno odgovornog budžetiranja u Crnoj Gori, i koje su aktivnosti tim povodom planirane u narednom periodu?

Obrazloženje

Rodno budžetiranje predstavlja orodnjavanje javnih politika na svim nivoima budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda kako bi se uzele u obzir potrebe i prioritete različitih grupa žena i muškaraca, imajući u vidu njihove različite uloge u porodici, ekonomiji i društvu.

Član 3 Zakona o rodnoj ravnopravnosti koji je usvojen 2007. godine, kao i izmjene i dopune iz 2016. godine, utvrđuju izričitu obavezu organa vlasti, kako na državnom tako i na lokalnom nivou, i svih drugih subjekata koji vrše javna ovlašćenja, da radi postizanja rodne ravnopravnosti, u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja odluka, kao i preduzimanja aktivnosti iz svoje nadležnosti, ocjenjuju i vrednuju uticaj tih odluka i aktivnosti na položaj žena i muškaraca. Izmjenama i dopunama Zakona iz 2015. godine, ova obaveza je proširena i na privatni sektor, tj. privredna društva, druga pravna lica i preduzetnike/ce.

Imamo informacije da su u prethodnom periodu u cilju uvođenja rodno odgovornog budžetiranja pokretane inicijative na lokalnom nivou u nekoliko opština, koje su imale za cilj analiziranje dijelova lokalnih budžeta, brojne programe obuke i studijske posjete, kao i kreiranje akcionih planova čija će primjena dovesti do orodnjavanja lokalnih budžeta.

Tako je Opština Bar 2011. godine uradila rodnu analizu budžeta Opštine sa osvrtom na sredstva namijenjena nevladinim organizacijama i sportskim klubovima. Opštine Pljevlja, Herceg Novi i Budva su uradile analizu utroška sredstava namijenjenih nevladinim organizacijama i sportskim klubovima.

Nevidljivost ženskog rada, naročito u oblasti ekonomije, omogućuje da se ženski ljudski resursi neadekvatno upotrebljavaju i zloupotrebljavaju. Zato je strategija rodno budžetiranja, kao međunarodno prihvaćen metod za smanjivanje rodni nejednakosti, koji sprovodi već više od 50 država u svijetu, neophodna za postizanje stvarne, a ne samo deklarativne jednakosti. Budžetska raspodjela treba da doprinosi smanjivanju rodni nejednakosti do njihove eliminacije.“

Odgovor na pitanje dala je Nina Vujošević, državna sekretarka u Ministarstvu finansija:

„Rodno budžetiranje, kao rodna analiza budžeta odnosno restrukturiranje prihoda i rashoda sa ciljem unapređenja rodne ravnopravnosti je važan instrument dostizanja srednjoročnih ciljeva ekonomske i razvojne politike.

Rodna osjetljivost prilikom izrade Zakona o budžetu u Crnoj Gori je veoma aktuelna i važna tema. Budžetom Crne Gore se kroz različite programe u okviru institucija korisnika budžeta obezbjeđuje podrška i ulažu sredstva za sprovođenje politika rodne ravnopravnosti.

Zakonom o budžetu Crne Gore za 2018. godinu prepoznata je značajna uloga žena u našem društvu, pa su u okviru sredstava Ministarstva za ljudska i manjinska prava kroz poseban program „Ostvarivanje rodne ravnopravnosti“, planirana sredstva za realizaciju projekata i promotivne aktivnosti u cilju unaprjeđenja rodne ravnopravnosti.

Naime, u okviru pomenutog programa Zakonom o budžetu za 2018. godinu sredstva su uvećana u odnosu na 2017. godinu za oko 84% za aktivnosti usmjerene za unaprjeđenje rodne ravnopravnosti.

Takođe, Zakonom o budžetu za 2018. godinu u okviru sredstava Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, planirana su sredstva u iznosu od 500.000,00 € koje se odnose na kreditiranje samozapošljavanja u skladu sa Programom rada Vlade kao i dodatna sredstva za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja, naročito žena (za 2018. godinu planirana sredstva u iznosu od 4,6 mil € i veća su u odnosu na sredstva iz 2017. godine za 2 mil €), a koja se dodatno mogu smatrati kao povoljni uslovi za razvoj preduzetništva, prije svega podrška biznisu čiji su nosioci pripadnici ženske populacije.

U prethodnom periodu Vlada Crne Gore je preko Ministarstva ekonomije, kao i drugih resora, sprovodila mjere za podršku povećanju rodne ravnopravnosti i ženskog preduzetništva.

Takođe, kako ste i istakli u obrazloženju Vašeg pitanja, do sada je sprovedeno niz aktivnosti u pojedinim jedinicama lokalne samouprave, poput Bara, Pljevalja, Nikšića, Budve itd. u cilju orodnjavanja lokalnih budžeta.

Podrška ženama preduzetnicama, obezbijedena je i od strane IRF CG i ogleda se kroz posebne stimulatívne uslove finansiranja projekata u kojima su žene nosioci biznisa. U tu svrhu IRF realizuje više programa kreditiranja sa posebno kreiranim uslovima namijenjenim ženama početnicama u biznisu ili pak ženama čiji biznisi postoje duži period.

Cilj ovih programa je podsticanje osnivanja i razvoja poslovanja mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika u kojima su žene nosioci biznisa. Krediti su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva-materijalna imovina, nematerijalna imovina i obrtna sredstva.

Krediti za ovu namjenu odobravaju se kroz direktno kreditiranje sa kamatnom stopom od 0 do 3% na godišnjem nivou, dok do 12 godina uključujući mogući grace period do 4 godine. Posebni uslovi kreditiranja se odnose na projekte koji se realizuju u opštinama sjevernog regiona i u opštinama koje su ispod prosjeka razvijenosti na nivou Crne Gore.

U narednom periodu, u okviru procesa uvođenja elemenata programskog budžeta, Ministarstvo finansija će raditi na snaženju načela rodne osjetljivosti odnosno na primjeni principa rodno odgovornog budžetiranja i njegovog uvođenja u budžetski proces. To će dalje značiti izradu kriterijuma po kojima će potrošačke jedinice budžeta definisati srednjoročne rodno odgovorne ciljeve i odgovarajuće indikatore za ostvarivanje ciljeva koji doprinose većoj rodnoj ravnopravnosti u okviru programskih aktivnosti budžetskih korisnika.“

**

„Odgovor na pitanje prof.dr Đurđice Perović, rektorice za nastavu na Univerzitetu Crne Gore, dala je Mubera Kurpejović, generalna direktorica Direktorata za visoko obrazovanje u Ministarstvu prosvjete

Sjednica je završena u 14 sati.

SEKRETARKA ODBORA
Snežana Grupković, s.r.

PREDSJEDNICA ODBORA
Nada Drobnjak, s.r.